

Omgangsprotocol

2024-2027

H1 Inleiding	3
H2 Ons brein	4
H3 Regels en routines	5
H4 Keuzes en consequenties	7
H5 Samen oplossen van ruzies/conflicten	9
H6 Inzicht in eigen gedrag.....	10
H7 Interventietechnieken	11
H8 Sociaal Emotioneel Leren	12
H9 Ouderbetrokkenheid	15
H10 Stappen bij herhalend ongewenst gedrag.....	16
H11 Bij wie kan ik terecht?	20
11.1 Kinderen	20
11.2 Ouders/verzorgers	20
11.3 Contactmogelijkheden	20
Bijlage 1: Afspraken rust-huisje	21
Bijlage 2: Spiegelen van gedrag.....	22
Bijlage 3: Handig en onhandig gedrag	23
Bijlage 4: Theoretische achtergrond aanpak KiVa	24
B4.1 Plagen of pesten?.....	24
B4.2 Signalen van een kind dat pest kunnen zijn.....	25
B4.3 Signalen van een kind dat gepest wordt kunnen zijn	25
B4.4 Signalen van pesterijen.....	25
B4.5 KiVa op de Zaaier	26
B4.5 Adviezen aan ouders.....	26

H1 Inleiding

Op De Zaaier vinden wij het belangrijk dat leerlingen, medewerkers en ouders zich veilig, gezien en gerespecteerd voelen. Een veilige schoolomgeving is de basis om te kunnen leren, ontwikkelen en samenwerken. Daarom maken wij in dit omgangsprotocol duidelijk welke houding en welk gedrag wij binnen onze school van elkaar verwachten.

Wij werken vanuit de uitgangspunten van Breinbewust Lesgeven en Verbindend Gezag. Dat betekent dat wij gedrag proberen te begrijpen, oog hebben voor wat een kind nodig heeft en investeren in relatie, duidelijkheid en herstel. Tegelijkertijd vraagt samenleven en samen leren ook om heldere grenzen en gezamenlijke afspraken.

Dit omgangsprotocol geeft richting aan hoe wij op De Zaaier met elkaar omgaan en hoe wij handelen wanneer gedrag de veiligheid, het welzijn of het leerklimaat onder druk zet. Zo willen wij bijdragen aan een respectvolle, voorspelbare en positieve schoolomgeving voor iedereen.¹

1. Respectvolle en veilige leeromgeving:

Een van onze hoogste prioriteiten is het creëren van een omgeving waarin iedereen zich gerespecteerd en veilig voelt. Dit omvat niet alleen leerlingen, maar ook ouders en alle medewerkers van de school.

2. Samenwerking en betrokkenheid:

Een succesvolle onderwijservaring vereist de actieve betrokkenheid van alle belanghebbenden.

Samenwerking tussen ouders, medewerkers en leerlingen is essentieel voor het welzijn en de ontwikkeling van elk kind.

3. Duidelijke gedragsverwachtingen:

Om een positieve sfeer te bevorderen, hebben we duidelijke gedragsverwachtingen opgesteld. Deze verwachtingen zijn gebaseerd op respect, verantwoordelijkheid en samenwerking. We gaan ervan uit dat alle leden van de schoolgemeenschap deze omarmen.

4. Ondersteuning en begeleiding:

Ons omgangsprotocol voorziet in een structuur van ondersteuning en begeleiding voor situaties waarin extra aandacht nodig is. We geloven in het bieden van positieve keuzes, het ontwikkelen van zelfregulatievaardigheden en het samenwerken aan oplossingen.

5. Breinbewust lesgeven en verbindend gezag:

We baseren ons protocol op de principes van Breinbewust Lesgeven en Verbindend Gezag, waarbij we streven naar een benadering die het begrip van het brein en respectvol gezag integreert om een optimale leeromgeving te creëren.

Dit omgangsprotocol is niet slechts een verzameling regels, maar een levend document dat groeit en evolueert met de behoeften van onze schoolgemeenschap. Wij nodigen u uit om dit document zorgvuldig door te nemen.

---

¹ Waar we in dit protocol praten over "hij" kan ook "zij" gelezen worden.

H2 Ons brein

Breinbewust Lesgeven gaat uit van het concept van het "rode, oranje en groene brein," een krachtige lens waardoor we het gedrag van kinderen (en onszelf) kunnen begrijpen en effectieve strategieën kunnen toepassen om hun sociale en emotionele welzijn te ondersteunen.

Het "rode brein" vertegenwoordigt de toestand van stress, angst of overweldiging. Wanneer een kind zich bedreigd voelt, activeert het zenuwstelsel het rode brein, wat resulteert in instinctieve reacties zoals vechten, vluchten of bevriezen. Breinbewust Lesgeven erkent dat deze toestand geen optimaal leerklimaat biedt en benadrukt het belang van het kalmeren van het rode brein om leren en positief gedrag mogelijk te maken.

Het "oranje brein" symboliseert een toestand van alertheid en focus. In deze staat is het kind ontvankelijk voor leren en positieve sociale interacties. Breinbewust Lesgeven streeft ernaar om een omgeving te creëren die het oranje brein kalmeert, door het aanbieden van boeiende leermogelijkheden, het bevorderen van zelfregulatie en het stimuleren van positieve relaties.

Het "groene brein" is het doel van Breinbewust Lesgeven. Dit vertegenwoordigt de staat van emotionele rust, kalmte en verbondenheid. In het groene brein zijn kinderen in staat tot diepgaand leren, creativiteit en het opbouwen van gezonde relaties. Door bewust te werken aan het creëren van een groene breinomgeving, tracht Breinbewust Lesgeven een duurzaam positief effect op het welzijn en de ontwikkeling van kinderen te hebben.

Breinbewust Lesgeven benadrukt het belang van het begrijpen en navigeren door deze verschillende breintoestanden. Het richt zich niet alleen op het overdragen van kennis, maar ook op het ondersteunen van kinderen bij het ontwikkelen van essentiële sociaal-emotionele vaardigheden. Door bewust te reageren op de toestand van het brein van een kind, streven we ernaar om een veilige, positieve en inclusieve leeromgeving te bevorderen waarin elk kind kan gedijen.

Wat doen we in de praktijk?

- We maken kinderen bewust van de verschillende breinen door middel van uitleg, maar geven ook inzicht in gespeelde sociale contexten tijdens de lessen sociaal-emotioneel leren
- We ondertitelen het gedrag dat we zien en geven aan welke consequenties dit heeft voor het handelen van de leerling, medeleerling en/of leerkracht
- We hebben reguleermaterialen in de klas en maken kinderen bewust van de verschillende mogelijkheden om te reguleren.
- We hebben een "rusthuisje" in het geval reguleren in de klas nog niet zo goed lukt (stappen zie bijlage).
- We spiegelen het gedrag wanneer een leerling in rood zit, zodat de leerling uit de onbewuste staat komt (stappen zie bijlage).

H3 Regels en routines

Het inzetten van regels en routines in ons onderwijs vervult een essentiële rol bij het vergroten van de veiligheid en het versterken van de verbinding tussen leerlingen en hun leerkrachten. Het implementeren van heldere en consistente regels creëert een structuur waarin leerlingen zich veilig voelen en weten wat er van hen wordt verwacht. Hier zijn enkele redenen waarom regels en routines zo belangrijk zijn:

1. Veiligheid en voorspelbaarheid:

Regels en routines bieden een veilige en voorspelbare omgeving voor leerlingen. Ze weten wat ze kunnen verwachten en voelen zich daardoor zekerder in de schoolomgeving. Een duidelijke structuur bevordert een gevoel van stabiliteit, wat essentieel is voor het welzijn van kinderen.

2. Creëren van een positieve leeromgeving:

Door regels te implementeren, wordt een positieve leeromgeving bevorderd waarin respect en samenwerking worden gestimuleerd. Leerlingen leren dat regels bijdragen aan een prettige sfeer waarin iedereen zich kan concentreren op leren en ontwikkelen.

3. Zelfregulatie en zelfdiscipline:

Het volgen van regels en routines helpt leerlingen bij het ontwikkelen van zelfregulatie en zelfdiscipline. Ze leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag en worden aangemoedigd om keuzes te maken die bijdragen aan een positieve leergemeenschap.

4. Opbouwen van vertrouwen:

Een duidelijk regelkader helpt bij het opbouwen van vertrouwen tussen leerlingen en leerkrachten. Leerlingen begrijpen dat regels bedoeld zijn om hen te ondersteunen en te beschermen, waardoor er een gevoel van vertrouwen ontstaat in de relaties met hun leerkrachten.

5. Efficiëntie in de klas:

Routines zorgen voor een efficiënte werking van de klas. Leerlingen weten wat er van hen wordt verwacht bij verschillende activiteiten, wat de tijd voor lesgeven optimaliseert en de leerervaring verrijkt.

6. Positieve relatie leerkracht-leerling:

Het instellen en handhaven van regels biedt leerkrachten de mogelijkheid om positieve relaties op te bouwen met hun leerlingen. Leerlingen voelen zich gesteund en begrepen wanneer regels op een consistente en rechtvaardige manier worden toegepast.

In essentie vormen regels en routines de ruggengraat van een effectieve, veilige en respectvolle leeromgeving. Ze bieden de nodige structuur voor groei en ontwikkeling, en dragen bij aan het creëren van een schoolgemeenschap waarin zowel leerlingen als leerkrachten gedijen. Het in acht nemen en respecteren van regels wordt niet alleen beschouwd als een vorm van discipline, maar eerder als een bouwsteen voor een positieve en inspirerende onderwijservaring.

Wat doen we in de praktijk?

- Op de Zaaier zijn schoolbrede regels en routines verwerkt in de kwaliteitskaart “breinbewust lesgeven”.
- Elk schooljaar wordt er gestart met het bespreken en het (opnieuw) inoefenen van de regels en routines. Dit inoefenen gebeurt ook door de leerkracht die de regels en routines d.m.v. modeling voordoet.
- De schoolbrede afspraken worden zichtbaar gemaakt in de school en de groepen d.m.v. kaartjes met picto's, foto's, etc.
- Binnen de school is er sprake van “waakzame zorg”. Waakzame zorg betekent dat alle medewerkers op een actieve en respectvolle manier deel willen uitmaken van het leven van het kind. Waakzame zorg kent drie niveaus:
  - open oplettendheid (oog hebben voor wat zich in het leven van het kind afspeelt),
  - gefocuste aandacht (doelgerichte vragen stellen als er iets zorgwekkends is voorgevallen),
  - en eenzijdige beschermende maatregelen (actieve stappen ondernemen)

In de praktijk betekent dit dat we samen de verantwoordelijkheid dragen om kinderen aan te spreken op de regels en routines. Maar ook afspraken kunnen maken om tijdelijk samen een klas even op te pakken of op het plein gericht bij kinderen in de buurt te zijn.

Op onze school werken we met keuzes en consequenties. Dit geeft kinderen meer regie over hun eigen leven en de keuzes die ze maken. Dit helpt om eigenaarschap, de intrinsieke motivatie en zelfstandigheid te vergroten. Voor de volwassene levert deze werkwijze op dat je het kind vanuit kalmte kunt aanspreken als hij een onhandige keuze heeft gemaakt. Het kind leert hiervan en zal waarschijnlijk de volgende keer een andere keuze maken. Als volwassene kun je steunend blijven en veiligheid en verbinding bieden. We zien de fouten van een kind als kansen om te leren. Kinderen hebben oefening nodig om deze vaardigheid eigen te maken en leren zo de oorzaken en gevolgen van hun gedrag. Door het kind eigen verantwoordelijkheid te geven en positieve waardering uit te spreken waar dit kan, worden steeds meer neuronen aangelegd in het groene brein, die een positieve uitwerking hebben op de lange termijn voor het gedrag van het kind.

Wat doen we in de praktijk?

We doorlopen onderstaande fases als het gaat om het geven van keuzes en consequenties.

Fase 1 ONDERZOEKSFASE

- Waar is het gedrag een uiting van? Wat wil het kind zeggen met het gedrag?
- Welke behoefte of motivatie zit eronder?
  - relatie → voelt het kind zich verbonden en veilig?
  - competentie → beheerst het kind de vaardigheid die nu wordt gevraagd? Kan het kind het werk aan? Wordt hij voldoende uitgedaagd?
  - autonomie → krijgt het kind teveel of te weinig kaders en verantwoordelijkheid?
- Wat kan ik als leerkracht anders doen? Reageer ik vanuit groen? Heb ik een assertieve stem, ben ik duidelijk, speelt er iets anders bij mij?

Fase 2 POSITIEVE KEUZES GEVEN

- stap 1
  - wees bewust van je eigen staat, alleen vanuit je groene brein kun je hem aanvliegen
  - welk gedrag wil je zien bij het kind?
  - besluit dat jij het kind gaat helpen!
- stap 2
  - Zeg op positieve toon: “Je hebt een keuze!” (maak het luchtig) of bij oudere kinderen: “Nou, volgens mij heb je een paar opties.”
- stap 3
  - Noem de 2 keuzes die je hebt bedacht om je doel te bereiken.
  - “Je mag....., of..... Wat kies je?”
  - Oudere kinderen → “Doe gerust ....., of ..... Wat lijkt je het beste?”

---

² Reader training breinbewust lesgeven; InMens training en coaching

- Moedig het kind aan om actief te kiezen. Als het kind aarzelt herhaal je de 2 keuzes.
- stap 4:
  - Merk op waar het kind voor heeft gekozen. “Je hebt.... gekozen, het is je gelukt!”
  - Gebruik een aanmoedigende toon en een liefdevolle intentie.
  - Door deze stap wordt het kind zich bewust van zijn keuze.

Op het moment dat kinderen sociaal-emotioneel (nog) niet in staat zijn om te kiezen, of te ver in het oranje/rode brein zitten zorgen we voor een concrete opdracht vanuit de leerkracht voor het kind.

Fase 3 CONSEQUENTIES

- Stap 1 Keuzes
  - Geef een duidelijk voorbeeld van behulpzaam gedrag en ineffectief gedrag in de betreffende situatie en welk resultaat de keuzes hebben.
  - “Je hebt een keuze. Je kunt kiezen om (behulpzame keuze) en (positieve consequentie), of je kunt kiezen om weer (ongewenste keuze) en (negatieve consequentie).
- Stap 2 Reflecteer
  - Deze stap is afhankelijk van de leeftijd en mondelinge vaardigheden van het kind.
  - Je vraagt aan het kind om te herhalen wat er gebeurt als hij ervoor kiest om het ongewenste gedrag nogmaals te vertonen.
  - “Zeg me wat er gebeurt: Als je ervoor kiest om door te gaan met (ineffectief gedrag), dan gebeurt er (actie die je onderneemt).
- Stap 3 Check
  - Stap is alleen nodig als je twijfelt of hij het begrepen heeft.
  - Laat het kind antwoord geven op de vraag uit de vorige stap.
- Stap 4 Voer de consequentie uit
  - Als het kind doorgaat met het gedrag → voer de consequentie uit
    - Leef mee met het kind, bagatelliseer zijn gevoelens niet en lees hem niet de les
    - Breng het als een keuze die het kind heeft gemaakt;
      - “Ik zie aan wat je deed, dat je hebt gekozen om (geef duidelijk en concreet aan wat de consequentie is en wat er gaat gebeuren)
    - Bij weerstand/tegensputteren → “Ik zie dat je het lastig vindt. Je had gehoopt/gewild dat.... Je kunt dit aan. Adem samen met mij. Je bent veilig.”
  - Als het kind kiest voor gewenst gedrag → “Je hebt gekozen om (positieve keus), het is je gelukt!”

LOGISCHE CONSEQUENTIES

Binnen de school hebben we gesproken over enkele logische consequenties. Onderstaande consequenties kunnen bij bovenstaande stap 2 worden benoemd. Voor alles geldt dat we kijken wat passend is bij het kind en de leeftijdsgroep.

Consequenties passend bij ongewenst gedrag

- excuustekening maken
- met de betrokken leerling een activiteit doen
- een klusje doen voor de school
- het opruimen/schoonmaken van iets wat de leerling heeft veroorzaakt.

Uit de situatie halen

- 5-10 minuten niet meedoen aan een activiteit op het plein (eventueel even bij de juf/meester staan op het plein als het kind verbinding nodig heeft)
- 5-10 minuten op een time out plek in de klas/of er buiten
- 5-10 minuten werk maken bij een ambulante medewerker
- 5-10 minuten werk afmaken na schooltijd
- een blokje innemen (zijn de blokjes op, ga je even in je maatjesklas werken)

Privilege afnemen

- 5-10 minuten chromebook inleveren
- i.p.v. samen een spel spelen een individuele activiteit
- mag niet zelf kiezen welke taak hij gaat doen of waar hij mee gaat spelen
- haalt werk in op het moment dat de klas iets leuks/voor zichzelf mag doen(verzwarende consequentie, liever niet inzetten)

H5 Samen oplossen van ruzies/conflicten¹

Ruzies en conflicten horen bij het opgroeien en het ontwikkelen van je eigen sociale vaardigheden. Op school maken we gebruik van vaste stappen, die tevens ondersteund kunnen worden door gebruik te maken van het GroeiKracht veld. Deze werkvorm combineert het aanleren van vaardigheden met het aanleren van positieve overtuigingen om het zelfbeeld en zelfvertrouwen van kinderen te vergroten. De kracht van de aanpak is dat de kinderen uit hun verhaal blijven en alleen benoemen waar ze last van hebben en wat ze anders willen. Daarmee wordt een welles/nietes strijd voorkomen. Het inzetten van het GroeiKrachtveld gebeurt als beide partijen kalm zijn, het kan dus zijn dat het conflict op een later tijdstip wordt uitgesproken dan dat het heeft plaatsgevonden.

---

¹ Reader training breinbewust lesgeven; InMens training en coaching

Het kan zijn dat een kind niet vindt dat hij/zij iets fout gedaan heeft. In dit proces gaat het erover dat kinderen leren assertief te zijn en zich te durven uitspreken als zij iets niet prettig vinden. Ook hebben ze te leren feedback te ontvangen en niet altijd hun gelijk te willen halen in situaties waarover ze het niet eens zijn. Als iemand vindt dat het niet waar is wat de ander zegt, dan blijf je uit de discussie. Je hoeft alleen maar te zeggen: "Dat zal ik doen, al voelt het alsof ik de schuld krijg van iets dat ik niet gedaan heb." Als diegene het niet gedaan heeft, is het immers ook gemakkelijk om zich te houden aan de wens van de ander. Het gaat niet om daders en slachtoffers, maar om uitspreken van gevoelens hoe iemand iets heeft ervaren.

Wat doen we in de praktijk?

- De stappen van het GroeiKrachtveld worden in de groepen aangeleerd tijdens de lessen sociaal-emotionele vorming.
- Zo lang nodig worden de stappen op het veld bij het oplossen van een conflict o.l.v. een leerkracht gedaan.
- We geven ruimte aan beide partijen. Heeft de andere partij ook iets ervaren wat hij/zij niet prettig vond dat wordt er na de eerste ronde gewisseld van plek. We wisselen net zo lang totdat alles is uitgesproken. We benoemen 1 ding per keer.

H6 Inzicht in eigen gedrag

Metafoor 4 dieren

Gekoppeld aan het breinbewust lesgeven is de metafoor van enkele dieren in te zetten om meer inzicht en bewustzijn te creëren rondom het sociaal emotionele gedrag.

Om kinderen meer inzicht te geven in hun eigen gedrag en dat van de ander werken we schoolbreed met deze metafoor van 4 dieren (de leeuw, de aap, de schildpad en de pauw). Hierbij vergelijken we het dierengedrag met het gedrag dat wij als mens kunnen laten zien.

Alle 'dieren' hebben kwaliteiten, dit noemen we het handige gedrag. Zo is het hebben van een duidelijke eigen mening een voorbeeld van handig gedrag van een leeuw. Bij alle dieren kun je ook te veel van iets

inzetten, dat noemen we het onhandige gedrag. Zo is clownesk gedrag in de klas een voorbeeld van een onhandige aap.

In rust, in ons groene brein, laten we over het algemeen handig gedrag zien. Zodra we in ons oranje of rode brein komen, laten we onhandiger gedrag zien. Er wordt bij deze metafoor vanuit gegaan dat ieder mens het gedrag van alle 4 de dieren in zich heeft. Het een komt soms meer tot uiting dan het ander. In gesprek en spel met de kinderen wordt inzicht gegeven in het gedrag dat ze laten zien en het gedrag dat ze graag zouden willen laten zien. Zo ontstaat spelenderwijs meer begrip voor zowel de eigen reacties, als die van de ander.

Wat doen we in de praktijk?

Onderbouw

In de onderbouw wordt het gedrag van de dieren spelenderwijs besproken wanneer situaties zich daarvoor lenen. Dit wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan het bespreken van de emoties. Zo kan een conflict tussen 2 kinderen aanleiding geven voor het uitspelen van de situatie met behulp van de dieren. Met behulp van handpoppen, dierfiguren en eigen voorbeelden wordt onderling gedrag inzichtelijk gemaakt.

Bovenbouw

In de bovenbouw kan met behulp van een klassikale startles een hele groep (opnieuw) meegenomen worden in het gedachtegoed van de vier dieren. Daarnaast zijn er lessen beschikbaar voor kleinere groepjes, waarbij met kinderen het handige gedrag wordt ingeoefend. Aandachtspunten daarbij zijn onder andere het geven en ontvangen van complimenten, het onderhandelen in spelsituaties, grenzen aangeven en omgaan met pestgedrag.

Zie de bijlage voor een uitwerking van de 4 dieren en hun (on)handige gedrag.

H7 Interventietechnieken

Wanneer sprake is van ongewenst gedrag is het allereerst van belang dat het bewuste gedrag in kaart wordt gebracht. Welk gedrag is te zien, wanneer, wanneer niet, hoe vaak, hoe lang al en wat zijn de gevolgen? Door middel van observaties en gesprekken vormen we een beeld van het ongewenste gedrag. Na een korte analyse van die gegevens wordt bepaald welk gedrag (als eerste) aangepakt gaat worden.

Er zijn diverse interventietechnieken in te zetten met als doel gewenst gedrag te laten toenemen, of ongewenst gedrag te laten afnemen.

Hieronder worden de interventietechnieken uitgelegd:

Interventietechnieken om positief gedrag te laten toenemen:

- Sociale non-verbale versterkers. Bijvoorbeeld een knipoog, schouderklopje, duim opsteken enz.

- Directe feedback geven op het werk en de manier van werken. Dit wordt gedaan door middel van waarderende feedback, waarbij we vertellen wat we zien en vooral de inzet van het kind waarderen.
- Activiteitenversterkers, zoals een leuk klusje laten doen, even achter de pc mogen, enz.
- Ruilversterker, zoals het laten verzamelen van knikkers die op den duur inwisselbaar zijn voor een andere beloning.

Bij het geven van versterkers bekrachtigen we stap voor stap, dus ook de kleine stapjes op weg naar het grotere doel worden bekrachtigd. Het is van belang dat het kind zelf ook vertrouwen krijgt in het behalen van het doel.

Interventietechnieken om (ongewenst) gedrag te laten afnemen:

De hieronder vermelde technieken gaan van positief naar negatief. De eerste techniek heeft dus meer de voorkeur dan de laatste.

- Versterken van doelgedrag dat tegengesteld/onverenigbaar is met het probleemgedrag (voorbeeld: complimenten voor focus, als het probleemgedrag bestaat uit snel afgeleid zijn)
- Uitdoven van probleemgedrag door de aandacht voor het gedrag weg te halen. Negeren en een time out vallen hier ook onder.
- Het geven van een consequentie, waarbij de leerling altijd eerst de kans krijgt om zelf de keuze te kunnen maken om zijn gedrag aan te passen.

Bij het geven van een consequentie volgen we de stappen zoals die genoemd zijn in hoofdstuk 4 bij "consequenties".

Naast bovengenoemde interventietechnieken maken we in sommige gevallen gebruik van de steungroepaanpak uit de KiVa methode. In hoofdstuk 8 wordt deze interventie verder uitgewerkt.

H8 Sociaal Emotioneel Leren

Een fijne en respectvolle omgang met elkaar hangt heel nauw samen met een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling. De sociaal-emotionele ontwikkeling omvat een groot en complex gebied binnen de algehele ontwikkeling van het kind. Het ontwikkelen van emoties, het zelfbeeld, temperament, motivatie en de hechting van het kind, spelen allemaal een rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarnaast hangt de ontwikkeling nauw samen met andere ontwikkelingsgebieden zoals de [motorische](#)-, [lichamelijke](#)-, [sociaal-emotionele](#)-, [cognitieve](#)- en [spraak- en taalontwikkeling](#).

Het sociaal emotioneel leren richt zich op bewustwording en ontwikkeling van jezelf en een positief zelfbeeld, het aangaan van relaties, je leren verplaatsen in en omgaan met anderen, reflecteren op je gedrag, conflicthantering, keuzes maken, je zelfvertrouwen vergroten en weerbaarheid binnen een groep.

De Zaaier heeft een breed aanbod aan activiteiten en trainingen, gericht op het leveren van een bijdrage aan een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling. Zoals al genoemd werken we vanuit de principes van

breinbewust lesgeven (zie hoofdstuk 2), stimuleren wij het oplossen van een conflict door middel van het **groeikrachtveld** (zie hoofdstuk 5) en wordt inzicht in gedrag gegeven aan de hand van de metafoor van **de vier dieren** (zie hoofdstuk 6). Daarnaast maken onderstaande opties deel uit van ons aanbod op het gebied van sociaal emotioneel leren:

KiVa (de steungroep)

KiVa is een schoolbreed programma, gericht op het voorkomen en tegengaan van pesten, en daarnaast op de algehele sociaal emotionele vorming binnen het basisonderwijs. Binnen KiVa wordt uitgegaan van 10 thema's die gedurende het schooljaar aan bod komen om de positieve sfeer in de klassen te bevorderen. Op onze school maken we gedurende het jaar een bewuste keuze uit het aanbod van KiVa-lessen, aansluitend bij de behoeftes van de groep. Er is een Sociaal-Emotioneel Leren team (afgekort SEL team) bestaande uit de IB'er en een SEL-specialist. Zij zijn beschikbaar voor vragen vanuit de leerkrachten en houden zicht op de overkoepelende lijnen binnen de Zaaier op het gebied van Sociaal-Emotioneel leren. Theoretische achtergrond over de aanpak van KiVa, treft u aan in de bijlage.

Daarnaast zetten we waar nodig een **steungroepaanpak** op, een gerichte maatregel uit het KiVa-programma. Deze maatregel wordt ingezet op het moment dat er sprake is van pesten, of wanneer op een andere manier blijkt dat het welbevinden van een leerling niet op orde is (zie bijlage

Bij de steungroepaanpak wordt het verbeteren van het welbevinden van een specifieke leerling tot de gezamenlijke verantwoordelijkheid van een select groepje kinderen gemaakt. Hieronder worden de stappen van een dergelijke aanpak verder toegelicht:

1. Gesprek met de leerling. Een lid van het KiVa/SEL-team voert een individueel gesprek met de betreffende leerling om een beeld te krijgen van wat er gebeurd is, hoelang het al duurt, en wie er bij betrokken zijn. Daarnaast wordt gekeken welke kinderen het (gepeste) kind zouden kunnen helpen of steunen. Met deze informatie wordt een steungroep geformeerd.
2. Bijeenkomst met de steungroep. Vervolgens voeren 1 of 2 teamleden een gesprek met de steungroep die bij elkaar wordt geroepen om de (gepeste) leerling te gaan helpen. De verantwoordelijkheid voor het oplossen van het pesten, of het steunen van de leerling op een andere manier, wordt aan de kinderen in de steungroep gegeven. De bedoeling is om empathie op te wekken en kinderen met concrete oplossingen te laten komen om de situatie te verbeteren.
3. Evaluatie met de (gepeste) leerling. Binnen een week na de steungroepbijeenkomst wordt afzonderlijk met de gepeste leerling geëvalueerd. Is de situatie verbeterd? Wat is eventueel nog nodig?
4. Evaluatie met de steungroep. Meteen daarna wordt ook met de steungroep geëvalueerd. Wat is al gelukt, wat zou je eventueel nog meer kunnen betekenen?

Als de situatie niet is verbeterd, kan een tweede ronde gesprekken met de steungroep worden gevoerd. Daarnaast kan er ook voor worden gekozen om een andere steungroep samen te stellen. Ook kan eventueel een herstelaanpak worden gebruikt, waarbij het KiVa/SEL-team een deel van de

verantwoordelijkheid terugneemt en samen met de pesters een plan van aanpak gaat maken om het pesten te laten stoppen.

Gouden/zilveren weken

De eerste weken aan het begin van het schooljaar worden de Gouden Weken genoemd. Deze weken zijn bij uitstek geschikt om een fundament neer te zetten voor een goede groepsvorming en fijne sfeer. Leerlingen verkennen elkaar, de leraar en de regels. Na elke vakantie doorloopt een groep bepaalde fasen in het proces van groepsvorming (forming, storming, norming, en performing).

Forming: de startfase, enthousiasme, grenzen verkennen, vertrouwen opbouwen

Storming: eerste teleurstellingen, regels ter discussie, mogelijk conflicten/wantrouwen

Norming: besluit, duidelijkheid scheppen over regels en samenwerking, afspraken

Performing: samen aan de slag om doelen te bereiken

Na de kerstvakantie kan met name de fase van storming weer zorgen voor onrust in de groep: de weken na de kerstvakantie worden de Zilveren Weken genoemd. Dit is een goed moment om weer extra aandacht te besteden aan de sfeer in de klas.

Het doel van de gouden en zilveren weken is om een sterke basis te leggen voor een succesvol schooljaar, waarin leerlingen zich prettig voelen, gemotiveerd zijn en optimaal kunnen leren. Door middel van kennismakingsspellen, groepsgesprekken, teambuilding-activiteiten en het opstellen van routines en regels wordt de groepsvorming gestimuleerd en gebouwd aan een positieve relatie tussen leerkracht en leerlingen en leerlingen onderling.

Rots en water

Ieder schooljaar wordt er in groep 5 een basistraining Rots en Water gegeven. Nadien kan op individueel niveau of in een klein groepje extra verdieping gegeven worden.

Het Rots en Waterprogramma richt zich op bewustwording van eigen kracht en mogelijkheden, en het vermogen om met anderen samen te leren spelen, werken en leven. Het uitgangspunt is om elk kind in zijn/haar kracht te zetten, en die sociale vaardigheden aan te leren die het kind nodig heeft om zich binnen zijn omgeving veilig te voelen om zo als mens te kunnen groeien.

In de training leren kinderen te kiezen voor een Rots of Waterhouding. Rots staat daarbij voor: voor jezelf op komen en eigen keuzes maken. Water staat voor: samen werken, spelen en leven. Belangrijk daarbij is het leren gronden (stevig en ontspannen staan), centreren (adem in de buik) en concentreren (het richten van de aandacht/focus).

Dit alles wordt aangeleerd door middel van fysieke oefeningen en spelletjes, waarbij voelen en ervaren voorop staat, afgewisseld met korte groepsgesprekken.

Een training bestaat uit 7 – 10 lessen.

Het Rots en Water programma heeft een positieve invloed op de manier waarop leerlingen onderling met elkaar omgaan en bevordert een fijne en veilige sfeer in de klas.

Op De Zaaier combineren wij de Rots en Waterlessen ook direct met lessen over het breinbewustzijn en de metafoor van de 4 dieren, zodat er een duidelijke samenhang ontstaat tussen de verschillende onderdelen.

Individuele ondersteuning

In sommige gevallen kan het de voorkeur hebben om individuele ondersteuning te bieden op sociaal emotioneel vlak. Daarbij wordt vooraf bepaald welk gebied/welke gebieden in de sociaal-emotionele ontwikkeling extra aandacht nodig heeft/hebben. De ondersteuning kan gericht zijn op verdieping van eerder aangeboden lessen rondom bijvoorbeeld Rots en water of de vier dieren, maar kan ook bestaan uit het spelen van spellen rondom sociale vaardigheden, het voeren van gesprekjes over helpende/niet-helpende gedachten, het spelen van rollenspellen, enz.

H9 Ouderbetrokkenheid

Zoals u in de inleiding heeft kunnen lezen zijn wij ervan overtuigd dat een succesvolle onderwijservaring de actieve betrokkenheid van alle belanghebbenden vereist. Samenwerking tussen ouders, medewerkers en leerlingen is essentieel voor het welzijn en de ontwikkeling van elk kind.

Gouden driehoek

Wanneer de zogeheten 'gouden driehoek' (ouders-school-kind) op orde en in balans is, heeft dat een positieve invloed op de ontwikkeling van een kind. Vertrouwen, openheid en elkaar vooruit helpen/ondersteunen zijn krachtige factoren in de gouden driehoek. De relatie wordt opgebouwd vanaf het allereerste moment dat een leerling op De Zaaier komt. Juist ook op een informele manier, zodat het niet alleen over de prestaties van een kind gaat, maar ook over de gewone, leuke dingen. We vinden het daarbij belangrijk om verwachtingen naar elkaar uit te spreken. Het gaat om een gelijkwaardige samenwerking om de ontwikkeling van het kind te ondersteunen.

Verbindend gezag

Verbindend gezag is gedeeld gezag; het is de verantwoordelijkheid van het hele schoolteam om in het geval van 'problemen' een oplossing te zoeken en iedere individuele leerkracht te steunen. Maar ook openheid naar en samenwerking met ouders is dus essentieel. Daarbij gaat het om openheid over problemen (maar ook het delen van succeservaringen), informatie over de aanpak en een verzoek aan ouders om het beleid actief te steunen (ook als het niet hun kind betreft). Door vanuit verbinding in contact te zijn met zowel de ouders als de kinderen streven we naar een klimaat waarbij kinderen (en hun ouders) zich gezien voelen en daardoor ontvankelijker zijn om naar hun eigen gedrag te kijken. Iets dat een mooie basis is, ook wanneer er sprake is van (herhalend) ongewenst gedrag. School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Dit neemt niet weg dat iedere partij moet waken

over haar eigen grenzen. Het is dus niet de bedoeling dat ouders naar school komen om eigenhandig een probleem voor hun kind op te komen lossen. Iedere ouder mag erop vertrouwen dat de school handelt naar eer en geweten en dat er altijd vanuit professionaliteit naar de situatie wordt gekeken.

H10 Stappen bij herhalend ongewenst gedrag

Binnen De Zaaier streven wij naar een veilige, respectvolle en voorspelbare leeromgeving voor alle leerlingen, medewerkers én ouders. Wij werken vanuit de uitgangspunten van Breinbewust Lesgeven en Verbindend Gezag. Dat betekent dat wij gedrag proberen te begrijpen, dat wij kijken naar wat een kind nodig heeft en dat wij steeds blijven zoeken naar verbinding, herstel en ontwikkeling.

Tegelijkertijd vraagt grensoverschrijdend gedrag om duidelijkheid en begrenzing. Wanneer gedrag de veiligheid van een leerling zelf, van andere leerlingen of van medewerkers aantast, of wanneer het onderwijsproces ernstig wordt verstoord, is het nodig dat de school helder en consequent handelt. In dit hoofdstuk beschrijven wij welke fasen daarbij gevolgd kunnen worden.

Wat verstaan wij onder grensoverschrijdend gedrag?

Onder grensoverschrijdend gedrag verstaan wij gedrag waardoor de fysieke of emotionele veiligheid, het gevoel van veiligheid, de eigenwaarde van anderen of de rust binnen de school wordt aangetast. Daarbij kan gedacht worden aan:

- verbaal agressief gedrag, zoals een ander gericht uitschelden, bedreigen, vernederen of intimideren;
- fysiek agressief gedrag, zoals slaan, schoppen, duwen, spugen of gooien met voorwerpen;
- discriminerende, racistische of seksueel getinte opmerkingen;
- het doelbewust verstoren van de orde in de groep of in de school;
- het moedwillig vernielen of wegnemen van spullen;
- weglopen buiten de invloedssfeer van de school;
- ander gedrag waarbij de veiligheid van de leerling zelf of van anderen in het geding komt.

De school beoordeelt gedrag altijd in samenhang met de leeftijd van het kind, de context van de situatie, de frequentie van het gedrag en de mate waarin het gedrag corrigeerbaar is. Niet iedere situatie verloopt stap voor stap. Bij ernstige of acute onveiligheid kan direct worden opgeschaald.

Uitgangspunten bij grensoverschrijdend gedrag

Bij grensoverschrijdend gedrag gelden de volgende uitgangspunten:

- wij maken onderscheid tussen het kind en het gedrag;
- wij zoeken eerst naar begrip, maar begrenzen gedrag altijd duidelijk;

- wij handelen vanuit rust, duidelijkheid en veiligheid;
- wij betrekken ouders tijdig;
- wij leggen relevante incidenten, gesprekken en afspraken vast;
- wij blijven zoeken naar herstel en ontwikkeling, maar verliezen de veiligheid van de groep niet uit het oog;
- wij kunnen, indien nodig, directie, intern begeleider en externe partners betrekken.

Fase 0: Preventief handelen

De basis op De Zaaier ligt in preventief handelen. Leerkrachten bespreken school- en groepsafspraken regelmatig met leerlingen en oefenen gewenst gedrag voor. Er is aandacht voor structuur, voorspelbaarheid, emotieregulatie, sociaal-emotioneel leren en het herstellen van kleine incidenten. In deze fase staat het versterken van positief gedrag centraal. Er is nog geen sprake van grensoverschrijdend gedrag dat om aanvullende maatregelen vraagt.

Fase 1: Incidenteel grensoverschrijdend gedrag

Wanneer een leerling incidenteel gedrag laat zien dat over de grens gaat, spreekt de leerkracht de leerling hier direct op aan. De leerkracht benoemt duidelijk welk gedrag niet acceptabel is en welk gedrag wel verwacht wordt. Er wordt met de leerling en indien van toepassing, met andere betrokken leerlingen besproken wat er is gebeurd.

De leerkracht bepaalt welke directe vervolgstap passend is. Daarbij kan gedacht worden aan een herstelgesprek, een logische consequentie, het aanbieden van excuses of het tijdelijk uit de situatie halen van de leerling. Afhankelijk van de ernst van het incident worden ouders geïnformeerd. Ook worden directie en intern begeleider, indien nodig, op de hoogte gebracht. Met de leerling wordt afgesloten met een duidelijke afspraak over het gewenste gedrag.

Fase 2: Herhaald of opvallend grensoverschrijdend gedrag

Wanneer een leerling met regelmaat grensoverschrijdend gedrag laat zien, is er sprake van zorgelijk of opvallend gedrag. De leerkracht onderzoekt samen met de leerling en eventueel met andere betrokkenen wat er precies aan de hand is. Daarbij wordt gekeken naar aanleiding, frequentie, context en mogelijke triggers.

De leerkracht bepaalt in overleg met directie en/of intern begeleider welke vervolgstappen nodig zijn. Er worden opnieuw heldere afspraken gemaakt met de leerling over het gewenste gedrag. Ouders worden geïnformeerd en betrokken bij de aanpak. In deze fase wordt het gedrag en de gemaakte afspraken vastgelegd, zodat het verloop goed gevolgd kan worden.

Fase 3: Structureel grensoverschrijdend gedrag

Wanneer gedrag zich blijft herhalen en er sprake is van een patroon, spreken wij van structureel grensoverschrijdend gedrag. De eerdere interventies hebben dan onvoldoende effect gehad. In deze fase wordt het gedrag niet alleen meer besproken, maar ook planmatig aangepakt.

De leerkracht overlegt met directie en intern begeleider over de aanpak. Met de leerling worden concrete afspraken gemaakt over hoe het gedrag verbeterd kan worden. Ook ouders worden nadrukkelijk betrokken. Afspraken, observaties en interventies worden vastgelegd. Indien nodig wordt een persoonlijk leerplan of gedragsaanpak opgesteld, met duidelijke doelen, verantwoordelijkheden en evaluatiemomenten.

Afhankelijk van de ernst en frequentie van het gedrag kan in deze fase een officiële waarschuwing worden gegeven. Ook kan besloten worden expertise van buiten de school in te zetten, bijvoorbeeld via het samenwerkingsverband of andere betrokken hulpverlening.

Fase 4: Aanhoudend grensoverschrijdend gedrag

Wanneer na eerdere interventies blijkt dat het gedrag zich blijft herhalen, wordt de aanpak verder aangescherpt. Er vindt een gesprek plaats met ouders, leerling, leerkracht en directie. In dit gesprek worden de zorgen, de reeds genomen stappen en de vervolgaanpak concreet benoemd.

Er worden opnieuw duidelijke afspraken gemaakt voor een afgesproken periode. Deze afspraken worden schriftelijk vastgelegd en met ouders gedeeld. De school maakt helder welk gedrag onmiddellijk moet stoppen, welk gedrag verwacht wordt en wat de gevolgen zijn wanneer onvoldoende verbetering zichtbaar is. In deze fase kan een tweede officiële waarschuwing worden gegeven.

Fase 5: Ernstig of aanhoudend gedrag ondanks eerdere interventies

Wanneer het gedrag ondanks eerdere afspraken en begeleiding onvoldoende verbetert, of wanneer de ernst van het gedrag daartoe aanleiding geeft, kan de school overgaan tot een zwaardere maatregel. Ouders en leerling worden uitgenodigd voor een gesprek met de directie.

In dit gesprek wordt benoemd dat bij herhaling van het gedrag een ordemaatregel volgt. Daarbij kan gedacht worden aan een time-out, tijdelijke verwijdering uit de groep of schorsing, binnen de wettelijke mogelijkheden en conform de afspraken van het bestuur. De aanleiding, de maatregel en de voorwaarden voor terugkeer of voortzetting worden schriftelijk vastgelegd. Ook deze fase wordt opgenomen in het dossier.

Fase 6: Schorsing of verdergaande maatregel

Wanneer sprake is van herhaald ernstig grensoverschrijdend gedrag, of wanneer de veiligheid van leerlingen en medewerkers niet langer gewaarborgd kan worden, kan de directie besluiten tot schorsing of een andere verdergaande maatregel. Ouders worden hierover direct geïnformeerd. De school handelt daarbij conform de geldende wet- en regelgeving en in afstemming met het bestuur.

In deze fase wordt met ouders en leerling besproken wat de reden van de maatregel is, welke duur deze heeft en onder welke voorwaarden terugkeer mogelijk is. Ook wordt bekeken welke ondersteuning nodig is om herhaling te voorkomen. Alle stappen, gesprekken, waarschuwingen en maatregelen worden zorgvuldig vastgelegd.

Direct opschalen bij acute onveiligheid

In situaties van acute onveiligheid kan de school afwijken van bovenstaande opbouw. Wanneer de veiligheid van leerlingen, medewerkers of andere betrokkenen direct in gevaar is, wordt onmiddellijk ingegrepen en kan direct worden overgegaan naar een zwaardere fase. De directie wordt in dat geval direct betrokken en ouders worden dezelfde dag geïnformeerd.

Registratie en dossiervorming

Bij grensoverschrijdend gedrag is zorgvuldige registratie van belang. Relevante incidenten, observaties, gesprekken, afspraken, waarschuwingen en maatregelen worden vastgelegd in het dossier van de leerling. Dit is nodig om het verloop goed te kunnen volgen, om zorgvuldig te kunnen handelen en om transparant te zijn naar alle betrokkenen.

Herhaling en opschaling

Bij grensoverschrijdend gedrag werkt De Zaaier met een afgesproken observatieperiode. Wanneer een leerling na een incident of na gemaakte gedragsafspraken binnen **zes schoolweken** opnieuw grensoverschrijdend gedrag laat zien, kan dit worden beschouwd als herhaling. De school beoordeelt dan of opschaling naar een volgende fase nodig is.

Daarbij kijkt de school niet alleen naar het nieuwe incident op zichzelf, maar ook naar het eerdere verloop, de ernst van het gedrag, de frequentie, de context en de mate waarin afspraken zijn nagekomen. Wanneer een leerling gedurende de afgesproken periode geen nieuw grensoverschrijdend gedrag laat zien, kan de school besluiten in dezelfde fase te blijven of een fase af te bouwen.

Bij ernstige incidenten of acute onveiligheid kan de school altijd direct opschalen, ook als de genoemde periode nog niet is verstreken.

Tot slot

Ook bij grensoverschrijdend gedrag blijft De Zaaier werken vanuit relatie, ondersteuning en ontwikkelingsgericht handelen. Wij proberen gedrag te begrijpen, blijven zoeken naar wat een leerling nodig heeft en werken daarin samen met ouders en andere betrokkenen. Tegelijkertijd vraagt een veilige schoolomgeving om duidelijke grenzen en consequenties wanneer gedrag die veiligheid onder druk zet.

Met dit protocol laat De Zaaier zien hoe de school in zulke situaties zorgvuldig en stap voor stap handelt. Daarbij is ruimte voor herstel, begeleiding en opnieuw afstemmen, maar ook voor duidelijke keuzes wanneer dat nodig is. Zo willen wij bijdragen aan een veilige, respectvolle en voorspelbare leeromgeving, waarin leerlingen, medewerkers en ouders zich gezien, gehoord en beschermd weten.

H11 Bij wie kan ik terecht?

Het omgangsprotocol is bedoeld om kaders te geven aan hoe we werken op school. Echter zijn de korte lijnen met betrokkenen het belangrijkste voor het slagen van een prettig en veilig leerklimaat. Voor vragen, zorgen en/of andere zaken zetten we in dit hoofdstuk op een rij tot wie u zich kunt wenden.

11.1 Kinderen

De leerlingen kunnen in eerste instantie altijd terecht bij de groepsleerkracht en/of een andere medewerker binnen de school waar zij een klik mee hebben. Ook de vertrouwenspersoon kan opgezocht worden op het moment dat kinderen iets in vertrouwen willen delen. Juf Judith is de vertrouwenspersoon en zorgt er jaarlijks voor dat ze zichzelf in deze rol kenbaar maakt in de diverse groepen. Ook bestaat er een mogelijkheid voor kinderen om een briefje te posten in de vertrouwensbrievenbus op het moment dat ze het nog lastig vinden om het gesprek aan te gaan.

11.2 Ouders/verzorgers

Voor u als ouders is het eerste aanspreekpunt de groepsleerkracht van uw kind, waarbij ook de intern begeleider aan kan sluiten. In sommige gevallen is het prettig om als school en ouders/verzorgers kennis van buiten te halen, dan is het mogelijk om experts in te vliegen vanuit het Samenwerkingsverband IJssel-Berkel (onderwijscoach, orthopedagoog, CJG medewerker, schoolmaatschappelijk werk). Samen wordt er dan gekeken naar de hulpvraag en mogelijke acties. Mocht u behoefte hebben aan een vertrouwelijk gesprek kunt u ook contact opnemen met de vertrouwenspersoon van de school, Judith te Hennepe. Tot slot behoort een gesprek met de directeur ook tot de mogelijkheden.

11.3 Contactmogelijkheden

Directeur	Annemiek Tackenkamp	a.tackenkamp@pcbovoorst.nl
Intern begeleider/KiVa	Linda Mendel	l.mendel@pcbovoorst.nl
SEL-specialist/KiVa	Bianca Roke	b.roke@pcbovoorst.nl
Vertrouwenspersoon	Judith te Hennepe	j.tehennepe@pcbovoorst.nl
Extern vertrouwenspersoon	Hans Fibbe	hans@fibbebegeleiding.nl

Bijlage 1: Afspraken rust-huisje

Regels van het rust-huisje

Het huisje is een speciale plek waar kinderen kunnen leren hoe ze hun emoties kunnen beheersen en zichzelf kunnen kalmeren. Het doel van de emotieregulatieplek is om kinderen te helpen hun emoties te herkennen, te begrijpen en constructieve manieren te vinden om ermee om te gaan.

Wanneer mag je naar het rust-huisje?

- ☒ Als je boos, bang, verdrietig, moe, gefrustreerd of overprikkeld bent
- ☒ Als je ruzie hebt gehad
- ☒ Als er thuis iets speelt waar je steeds aan moet denken: scheiding, ruzie, dood, ziekte
- ☒ Als je het gevoel hebt dat je niet begrepen, gezien of gehoord voelt
- ☒ Als je je niet fijn voelt, ook al weet je niet waarom
- ☒ Als je iemand mist (vader, moeder, oma)
- ☒ Als je overprikkeld bent door iets in de klas (geluiden, activiteiten)
- ☒ Als je gefrustreerd bent door je werk
- ☒ Als je even alleen wilt zijn

3 manieren om naar het rust-huisje te gaan

- ☒ Een kind kan zelf naar het rust-huisje gaan als hij voelt hij dit nodig heeft
- ☒ De leerkracht kan het kind verzoeken naar het rust-huisje te gaan
- ☒ Een klasgenoot kan het kind verzoeken naar het rust-huisje te gaan

Een kind komt zelf weer terug als hij weer kalm genoeg is om in de klas te zijn

Afspraken

- ☒ Schuif het bordje bij het rust-huisje op 'niet storen', zodat iedereen kan zien dat er iemand is.
- ☒ Schuif bij het weggaan bij het rust-huisje het schuifje weer op 'welkom'.
- ☒ Er mag maar 1 kind tegelijkertijd in het rust-huisje zijn. Als de plek vol is ga je terug naar je leerkracht en bespreek je wat je dan mag doen
- ☒ Iedereen laat kinderen in het rust-huisje met rust: geen contact zoeken
- ☒ Kinderen die in het rust-huisje zitten, zoeken zelf ook geen contact met kinderen in de klas of op de gang
- ☒ Je ruimt na gebruik van het rust-huisje alle materialen die je hebt gebruikt weer netjes op
- ☒ Soms komt er een juf of meester jou helpen. Deze volwassene is er speciaal voor jou, om je te helpen ontdekken wat voor jou werkt om te kalmeren en ontstressen.
- ☒ Je zit in principe 10 minuten in het rust-huisje, daarna ga je terug naar de klas. Als je na 10 minuten echt nog niet rustig bent, mag je de timetimer nog een keer op 10 minuten zetten. Mocht je daarna nog niet kalm zijn, vraag hulp aan de leerkracht
- ☒ Als je in de pauze naar het rust-huisje gaat geef je dit door aan de pleinwacht, of je vraagt of een klasgenoot dit wil doen

Het rust-huisje wordt niet ingezet als strafplek of als consequentie bij ongewenst gedrag. Reguleren in de klas is het uiteindelijke doel, waarbij het rust-huisje nog steeds een ruimte kan zijn bij overprikkeling.

Bijlage 2: Spiegelen van gedrag

Spiegelen van gedrag (in geval van rode brein)

Als een kind in rood zit werkt het om het gedrag fysiek te spiegelen. In deze fase zit het kind in een onbewuste staat en is niet in staat om te doen wat jij wilt of een gesprek te voeren. *Van de schuld naar de ander terug naar het kind zelf.*

Stappenplan van spiegelen (zorg zelf voor een groen, kalm brein)

Stap 1 Spiegel het gedrag

- neem dezelfde houding aan
- beschrijf wat je ziet en doet

Stap 2 Contact maken

- wacht tot het kind je aankijkt, als je zegt “kijk zo...”
- als het kind nog niet kan kijken zeg je; ‘Je bent veilig.’ Ga zelf rustig ademen
- als het kind je aankijkt is hij uit zijn rode brein en kun je naar stap 3

Stap 3 Kalmeer

- als een kind een beetje kijkt zeg je: “Ah ik zie je kijken, je bent er weer. Adem maar met mij mee en/of ga in de verbonden breinhouding zitten.
- doe dit samen met het kind mee, kan even duren. Als het kind rustiger is ga je door naar stap 4

Stap 4 Spiegel het gevoel

- benoem aan het kind welke emotie je denkt te zien: “Je lijkt boos er is vast iets gebeurd/Deze situatie moet moeilijk voor je zijn/Je voelt je emotioneel en gestresst, er moet vast iets zijn gebeurd...”

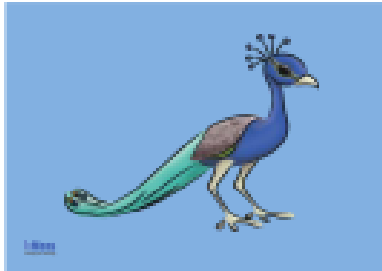
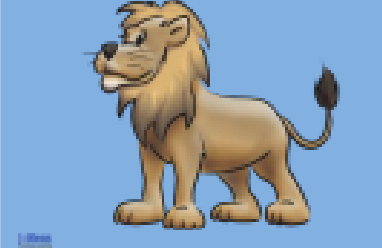
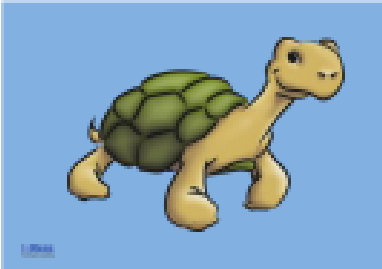
Stap 5 Spiegel de gedachten

- benoem wat je denkt dat er speelt, je geeft erkenning
- “Je wilde/je hoopte...”
- het kind trekt weer naar zijn groene brein en is weer in staat om te denken en in gesprek te zijn
- “Klopt het.../Begrijp ik het goed dat...”

Stap 6 Actie

- in deze stap geef je aan wat je van het kind verwacht (bijv. “Het is nu tijd om naar buiten te gaan. Vanmiddag is het weer tijd voor je chromebook. Trek je jas aan dan lopen we samen naar buiten.”)
- bij jonge kinderen kun je hier ook nog benoemen wat je in het lijf ziet veranderen (bijv. “Ik zie weer een glimlach op je gezicht. Het is je gelukt weer kalm te worden.”)

De vier dieren

	Handig gedrag: • <u>helemaal zichzelf</u> • trots • sociaal • makkelijk contact aangaan • durft 'anders' te zijn • komt voor zichzelf en anderen op • draagt ideeën aan • staat open voor de mening van de ander	Onhandig gedrag: • <u>arrogant</u> • vindt zichzelf beter dan anderen • verschuilt zich achter mooie veren • roddelen • haalt anderen naar beneden
	Handig gedrag: • <u>duidelijk</u> • heeft een duidelijke eigen mening • kan goed leidinggeven en nemen • weet wat hij wel en niet wil • durf	Onhandig gedrag: • <u>boos</u> • stoer doen • doet anderen pijn • speelt de baas • is brutaal • maakt ruzie • zegt lelijke woorden • schreeuwen
	Handig gedrag: • <u>rustig</u> • bedachtzaam • oplettend • kijkt eerst • denken voor doen • eigen grenzen bewaken • denkt aan anderen • kan zich concentreren • kan goed ademen • maakt geen ruzie	Onhandig gedrag: • <u>bang</u> • terugtrekken • afwachtend • is onzeker • voelt zich niet sterk • moeizaam contact leggen • zich alleen voelen in de groep • anderen volgen • (hulp-)vragen stellen moeizaam
	Handig gedrag: • <u>grappig</u> • is gezellig • makkelijk in contact met anderen • heeft veel energie • heeft veel fantasie • kan stoppen en serieus zijn	Onhandig gedrag: • <u>clownesk</u> • onrustig • aanwezig • moeilijk te stoppen • doet brutaal • bezig met zichzelf • kwetst anderen

B4.1 Plagen of pesten?

Wat is plagen?

We spreken van plagen wanneer kinderen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag een uitnodigend karakter heeft om te reageren vanuit een onschuldige sfeer. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen, leren kinderen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die hen later in het leven van pas komt bij conflicthantering. Iedereen krijgt daar in zijn leven wel mee te maken.

Wat is pesten?

Pesten (op school) is een systematische, psychologische, verbale, fysieke, digitale of seksuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van een of meer klas- of schoolgenoten, die niet in staat is/zijn zich te verdedigen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld. Pesten heeft negatieve gevolgen voor het slachtoffer.

Een steeds toenemende vorm van pesten is digitaal pesten. Via computer of mobieltje worden kwetsende en/of bedreigende teksten verstuurd.

Elk kind wordt wel eens geplaagd, maar wie gepest wordt is altijd het slachtoffer, altijd de verliezer.

Kenmerken van pesten:

- pesten gebeurt opzettelijk
- pesten is bedoeld om schade toe te brengen (fysiek, materieel of mentaal)
- bij pesten is er altijd sprake van ongelijke machtsverhoudingen (fysiek of verbaal sterkere personen kiezen minder weerbare personen als slachtoffer)
- pesten gebeurt systematisch
- pesten houdt niet vanzelf op, maar wordt eerder erger als er niet wordt ingegrepen
- pesten is van alle tijden en komt in alle groepen en culturen voor

Oorzaken van pesten kunnen zijn:

- Het zondebokfenomeen: "vijandig gedrag tegenover een onschuldig en hulpeloos slachtoffer, wanneer en omdat de eigenlijke bron van frustratie niet aanwezig is of om welke reden dan ook niet aangevallen kan worden", een maatschappelijk verschijnsel en een verschijnsel van alle tijden.

- Evenwichtsverstoring in de klas of de groep door:

- persoonlijke problemen van de leerling, door bijv. een problematische thuissituatie
- voortdurend gevoel van anonimiteit (buitengesloten voelen)
- voortdurend in een niet-passende rol worden gedrukt
- voortdurend met elkaar de competitie aangaan
- een voortdurende strijd om macht in de klas of in de buurt
- een niet democratisch leefmilieu binnen de school

B4.2 Signalen van een kind dat pest kunnen zijn

- agressief gedrag vertonen
- de baas willen spelen
- ongeduldig zijn
- vertellen hoe stoer hij is
- moeite om gevoelens onder woorden te brengen

B4.3 Signalen van een kind dat gepest wordt kunnen zijn

- veranderd gedrag
- bang zijn om naar of van school te gaan
- niet naar school willen gaan of voortdurend smoesjes verzinnen
- smeken om naar school gebracht te worden
- elke dag een andere route naar school kiezen
- slechter presteren dan normaal
- met kapotte spullen of kleren thuiskomen
- teruggetrokken gedrag vertonen
- agressief worden naar andere kinderen toe
- stoppen met eten
- buikpijn of hoofdpijn hebben
- zichzelf in slaap huilen
- nachtmerries hebben
- bedplassen
- het hebben van schrammen, blauwe plekken
- geld of snoep vragen (om de pester “af te kopen”)
- weigeren om te zeggen wat er aan de hand is
- niet kloppende verklaringen geven voor het bovenstaande
- zelfmoordneigingen vertonen.

B4.4 Signalen van pesterijen

Signalen van pesterijen kunnen o.a. zijn:

- nooit de eigen naam, maar een bijnaam noemen
- zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot
- een klasgenoot voortdurend de schuld van iets geven
- briefjes doorgeven
- uitlachen
- isoleren
- negatieve opmerkingen maken over de kleding e.d.
- buiten school opwachten, slaan of schoppen
- op weg naar huis achterna lopen of fietsen
- naar het huis van het gepeste kind gaan
- bezittingen beschadigen of afpakken
- schelden of schreeuwen tegen het slachtoffer
- bedreigende of kwetsende mailtjes of berichten sturen

B4.5 KiVa op de Zaaier

KiVa gelooft in de kracht van de groep. Pesten is een groepsproces. De pester heeft een belangrijke rol, maar doet het niet alleen. Naast de pester zijn er ook de meelopers, aanmoedigers, verdedigers, buitenstaanders en het slachtoffer. Pesten los je op in de groep. Er worden geen leerlingen uit de groep gelicht omdat iedereen in de groep een bepaalde rol heeft. KiVa geeft leerkrachten kennis en vaardigheden om positieve groepsvorming te stimuleren. De sleutel voor het aanpakken van pesten ligt vaak bij de omstanders die er niet direct bij betrokken zijn.

Alle leerkrachten hebben de KiVa-training gevolgd. De leerkrachten die pleinwacht lopen hebben gele KiVa-hesjes aan om herkenbaar te zijn voor de leerlingen op het plein. Dit werkt zeker preventief, maar de pleinwacht is zeker ook herkenbaar als 'bemiddelaar'.

Er is behalve een preventief gedeelte ook een aanpak voor als pesten of andere groepsproblemen zich toch voordoen (groepsgesprekken, steungroepen, herstelaanpak) met een duidelijk stappenplan om het op te lossen. Goed contact met ouders is daarbij van essentieel belang.

Twee keer per jaar vullen de leerlingen van groep 3 t/m 8 een digitale vragenlijst in. De school ontvangt hier een groepsrapportage van. Na bestudering hiervan zet de leerkracht (indien nodig) interventies uit.

Onze school heeft een KiVa-team aangesteld. Dit is een werkgroep, bestaande uit 2 teamleden, die samen met de groepsleerkracht mede verantwoordelijk zijn voor het onderzoeken en oplossen van de voorkomende gevallen van pesten. Het KiVa-team is het aanspreekpunt voor leerkrachten, ouders en leerlingen. Daarnaast coördineren de leden van het team het beleid tegen pesten. Het KiVa-team bestaat uit de volgende leden Linda Mendel en Bianca Roke.

B4.5 Adviezen aan ouders

Ouders van gepeste kinderen:

- Houd de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind.
- Als pesten **niet tijdens schooltijd** gebeurt, probeert u dan contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.
- Door positieve stimulering kan het zelfrespect vergroot worden of weer terugkomen.
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.
- Zie ook onder het kopje 'Alle andere ouders'.

Ouders van pester(s):

- Neem het probleem van uw kind serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans een pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed extra aandacht aan uw kind.
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat.
- Zie ook onder het kopje 'Alle andere ouders'.

Alle andere ouders:

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goede gedrag.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer uw kind voor anderen op te komen.
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

Ons doel blijft:

Veiligheid bieden aan het gepeste kind, de pestkop(pen) en de groep